

ԱՐՅԱՆԻ
ՆԱԽԱԳԹՅՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐՅԱՆԻ ԵՐԻՏԱՎԱՐԳ
ԳԻՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ
ՄԻՋՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՄ)

ԵՐԵՎԱՆԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱՐԱՐԱՐԱՆ

«ԱՐՅԱՆ»
ԳԻՏԱՆԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՅԱՆ

SCIENTIFIC
ARTSAKH

НАУЧНЫЙ
АРЦАХ

№ 1(4), 2020

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.y-su.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՍ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ
SCIENTIFIC ARTSAKH
НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№ 1(4), 2020

«Գիտական Արցախ» պարբերականն ընդգրկված է Հայաստանի Հանրապետության Բարձրագույն որակավորման կոմիտեի (ՀՀ ԲՈԿ) սահմանած դոկտորական և թեկնածուական ատենախոսությունների հիմնական արդյունքների ու դրույթների հրատարակման համար ընդունելի գիտական պարբերականների ցանկում:

The «Scientific Artsakh» journal is included in the list of scientific periodicals acceptable for publication of the main results and provisions of doctoral and candidate theses established by the Higher Attestation Committee of the Republic of Armenia (HAC RA).

Журнал «Научный Арцах» включен в список научных периодических изданий, приемлемых для публикации основных результатов и положений докторских и кандидатских диссертаций, установленных Высшим аттестационным комитетом Республики Армения (ВАК РА).

«ԱՐՑԱԽ» հրատ. – Publ. «ARTSAKH» – Изд. «АРЦАХ»
ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН
2020

Տպագրվում է Երևանի պետական համալսարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Համարը հրատարակության է երաշխավորել «Գիտական Արցախ» պարբերականի խմբագրական խորհուրդը

Լվիրվում է Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորման հիմնադրման 5-ամյակին

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Լախագահ՝ Արամ ՍԻՄՈՆՅԱՆ, ԵՊՀ հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտի տնօրեն,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ Ավետիք ԶԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Գլխավոր խմբագրի տեղակալ՝ Թեմիմա ՄԱՐՈՒԹՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու,
դոցենտ

Անդամներ՝

Արծրուն ԱՎԱԳՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Հրանտ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Դավիթ ԲԱԲԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Վահրամ ԲԱԼԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Խաչիկ ԳԱԼՍՏՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Զուլիետա ԳՅՈՒԼԱՄԻՐՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Վլադիսլավ ԳՐՈՒԶՂԵՎ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Կոստրոմա, ՌԴ)
Գևորգ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Արման ԵՂՎԱԶԱՐՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Մարեկ ԺԵՅՄՈ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Օլշտին, Լեհաստան)
Վալենտինա ԼԱՊԱԵՎԱ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Մոսկվա, ՌԴ)
Ստտո ԼՈՒԻՏԵՐՅԱՆՆԻՍ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Համբուրգ, Գերմանիա)
Ռուզաննա ՀԱԿՈՒՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Նազիկ ԶԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Մուշեղ ՀՈՎԱԵՓՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Գագիկ ՂԱԶԻՆՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Աշոտ ՄԱՐԿՈՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Էդիկ ՄԻՆԱՍՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Կարեն ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
Հայկ ՍԱՐԳՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Յուրի ՍՈՒՎԱՐՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Մաքսիմ ՎԱՍԿՈՎ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Դոնի Ռոստով, ՌԴ)
Գարիկ ԶԵՌՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Տիգրան ԶՈՂԱՐՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գիտական Արցախ, № 1(4), 2020, Երևան, «ԱՐՑԱԽ» հրատ., 2020, 244 էջ:

«Գիտական Արցախ» պարբերականի 2020թ. 1-ին (4-րդ) համարում տեղ են գտել հասարակական գիտությունների արդի հիմնախնդիրների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետությունը, Արցախի Հանրապետությունը, Գերմանիան, Լեհաստանը և Ուկրաինան ներկայացնող մոտ երեք տասնյակ անվանի ու երիտասարդ գիտնականների աշխատանքները:

Գիտական պարբերականում զետեղված են նաև Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորման ու Երևանի պետական համալսարանի կողմից 2019թ. սեպտեմբերի 12-15-ը Ստեփանակերտում համատեղ կազմակերպված «Հայոց պետականության անցյալը, ներկան ու ապագան» միջազգային երիտասարդական 4-րդ գիտաժողովի լավագույն գիտական հոդվածները:

***Dedicated to the 5th Anniversary
of Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh***

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: Aram SIMONYAN, Director of Institute for Armenian Studies of YSU, NAS RA Associate Member, Doctor of History, Professor

Editor-in-Chief: Avetik HARUTYUNYAN, Ph.D in Law, Associate Professor

Deputy Editor-in-Chief: Tehmina MARUTYAN, Ph.D in Philology, Associate Professor

Members:

Artsrun AVAGYAN, Doctor of Philology, Professor

Hrant AVANESYAN, Doctor of Psychology, Professor

David BABAYAN, Doctor of History, Associate Professor

Vahram BALAYAN, Doctor of History, Professor

Gevorg DANIELYAN, Doctor of Law, Professor

Khachik GALSTYAN, Doctor of Political Sciences, Associate Professor

Gagik GHAZINYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor

Vladislav GRUZDEV, Doctor of Law, Professor (Kostroma, Russia)

Julieta GYULAMIRYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ruzanna HAKOBYAN, Doctor of Law, Associate Professor

Nazik HARUTYUNYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Mushegh HOVSEPYAN, Doctor of Philology, Professor

Garik KERYAN, Doctor of Political Sciences, Professor

Tigran KOCHARYAN, Doctor of Political Sciences, Professor

Valentina LAPAEVA, Doctor of Law, Professor (Moscow, Russia)

Otto LUCHTERHANDT, Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)

Ashot MARKOSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor

Edik MINASYAN, Doctor of History, Professor

Karen NERSISYAN, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor

Hayk SARGSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor

Yuri SUVARYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Economic Sciences, Professor

Maksim VASKOV, Doctor of Sociology, Professor (Rostov-on-Don, Russia)

Arman YEGHIAZARYAN, Doctor of History, Associate Professor

Marek ZEJMO, Doctor of Political Sciences, Professor (Olsztyn, Poland)

Scientific Artsakh, № 1(4), 2020, Yerevan, Publ. «ARTSAKH», 2020, 244 pages.

The first (4) issue of «Scientific Artsakh» journal 2020 comprises the scientific works of approximately 30 prominent and young scientists from Armenia, Artsakh, Germany, Poland and Ukraine on the topical issues of social sciences.

The publication also contains the best scientific articles of the 4th international youth scientific conference «The past, present and future of the Armenian statehood», jointly organized by the Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh and Yerevan State University on September 12-15, 2019 in Stepanakert.

***Посвящается 5-летию основания
Объединения молодых учёных и специалистов Арцаха***

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: Арам СИМОНЯН, директор Института арменоведческих исследований ЕГУ,
член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор

Главный редактор: Аветик АРУТЮНЯН, кандидат юридических наук, доцент

Заместитель главного редактора: Теймина МАРУТЯН, кандидат филологических наук, доцент

Члены:

Арцрун АВАГЯН, доктор филологических наук, профессор

Грант АВАНЕСЯН, доктор психологических наук, профессор

Рузанна АКОПЯН, доктор юридических наук, доцент

Назик АРУТЮНЯН, доктор педагогических наук, профессор

Давид БАБАЯН, доктор исторических наук, доцент

Ваграм БАЛАЯН, доктор исторических наук, профессор

Максим ВАСЬКОВ, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)

Хачик ГАЛСТЯН, доктор политических наук, доцент

Владислав ГРУЗДЕВ, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)

Джувельтта ГЮЛАМИРЯН, доктор педагогических наук, профессор

Геворг ДАНИЕЛЯН, доктор юридических наук, профессор

Арман ЕГИАЗАРЯН, доктор исторических наук, доцент

Марек ЖЕЙМО, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)

Гагик КАЗИНЯН, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор

Гарик КЕРЯН, доктор политических наук, профессор

Тигран КОЧАРЯН, доктор политических наук, профессор

Валентина ЛАПАЕВА, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)

Отто ЛЮХТЕРХАНДТ, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)

Ашот МАРКОСЯН, доктор экономических наук, профессор

Эдик МИНАСЯН, доктор исторических наук, профессор

Карен НЕРСИСЯН, кандидат экономических наук, доцент

Мушег ОВСЕПЯН, доктор филологических наук, профессор

Гайк САРГСЯН, доктор экономических наук, профессор

Юрий СУВАРЯН, академик НАН РА, доктор экономических наук, профессор

Научный Арцах, № 1(4), 2020, Ереван, Изд. «АРЦАХ», 2020, 244 страниц.

В первом (4) номере 2020 г. журнала «Научный Арцах» нашли место научные работы около 30 выдающихся и молодых ученых из Армении, Арцаха, Германии, Польши и Украины, исследующие актуальные вопросы общественных наук.

В издании размещены также лучшие научные статьи 4-ой международной молодежной научной конференции «Прошлое, настоящее и будущее армянской государственности», совместно организованной Объединением молодых учёных и специалистов Арцаха и Ереванским государственным университетом 12-15 сентября 2019 года в Степанакерте.

Hasmik Baghdasaryan, Tatevik Eghiazaryan. On the Problem of Definition and Classification of Realias in Translation Studies

Асмик Багдасарян, Татевик Егиазарян. К проблеме определения и классификации реалий в переводоведении

Թամարա Դանիելյան. Մեդիայում տպագրված տեքստը որպես լեզվաբանական փորձաքննության առարկա («Վաշինգտոն Փոստ» թերթի հիման վրա)..... 196

Tamara Danielyan. Media Printed Text as an Object for Linguistic Expertise (Based on the Material of the «Washington Post»)

Тамара Даниелян. Медийный печатный текст как объект проведения лингвистической экспертизы (на материале статьи газеты «Вашингтон Пост»)

Մուշեղ Հովսեփյան. Հայկական ռադիոընկերությունների փոխգործակցությունը Հայաստան-Արցախ-Սփյուռք համատեքստում.....204

Mushegh Hovsepyan. Interaction of Armenian Radio Stations in the Context of Armenia-Artsakh-Diaspora

Мушег Овсепян. Взаимодействие армянских радиостанций в контексте Армения – Арцах – Диаспора

Ռուզաննա Սարգսյան. Գրական ստեղծագործության վերլուծման մեթոդաբանության և որոշ գրականագիտական կատեգորիաների ուսումնասիրության առանձնահատկությունների մասին ըստ Ի.Բունինի «Մթին ծառուղիները» պատմվածաշարի.....211

Ruzanna Sargsyan. On the Method of Analysis of a Literary Work and Features of Studying of Some Literary Categories on the Material of I. Bunin's «Dark Avenues» Series

Рузанна Саркисян. О Методике анализа литературного произведения и особенностях изучения некоторых литературоведческих категорий на материале цикла И. Бунина «Темные Аллеи»

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԴ ԳԻՏԱԿԱՆԻ ԱՍԲԻՈՆ **TRIBUNE OF YOUNG SCIENTIST** **ТРИБУНА МОЛОДОГО УЧЕНОГО**

Չարուհի Չաբարյան. Արցախյան հիմնահարցը տարածաշրջանային անվտանգության և կայունության ապահովման համատեքստում.....223

Zaruhi Zakaryan. The Artsakh Issue in the Context of Regional Security and Stability Ensurance

Заруи Закарян. Арцахский вопрос в контексте обеспечения региональной безопасности и стабильности

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ՔԵՇԵՆՅՈՒՆ, REVIEWS

Չուլիետա Գյուլամիրյան, Մայրենիի ուսուցման մեթոդիկա, Ե., Չանգակ, 2018թ., 344 էջ:.....232

ԳԻՏԱԿԱՆ ԿՅԱԼՔՆ ԱՐՑԱԽՈՒՄ

В Степанакерте состоялось первое заседание Совета попечителей фонда «Научно-исследовательский институт «Арцах».....236

«Գիտական Արցախ» պարբերականի հոդվածների ձևավորման պահանջները.....239

The requirements for «Scientific Artsakh» journal.....240

Требования к оформлению статей журнала «Научный Арцах».....242

**ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒԴԻՈՐՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՓՈԽԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ԱՐՑԱԽ-ՍՓՅՈՒՌ
ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ***

ՄՈՒՇԵՂ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ

*Երևանի պետական համալսարանի տպագիր և
հեռարձակվող լրատվամիջոցների ամբիոնի վարիչ,
բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
բ.Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
mushhovan@ysu.am*

**Հոդվածի նպատակն է գիտաքննորեն ներկայացնել հայկական
նադիոընկերությունների նպատակային ու հասցեական դերակատարությունը
Հայաստան-Արցախ-Ափյուռք փոխգործակցության և գլոբալ տեղեկատվական
հոսքերի կառավարման համատեքստում:**

**Ուսումնասիրության մեջ կարևորել ենք Հայաստանի Հանրապետության,
Արցախի Հանրապետության և Ափյուռքի հանրային ու մասնավոր նադիոկայանների
վարած ծրագրային քաղաքականությունը, որը հնարավորություն տվեց հայ և
օտարազգի լսարաններին աշխարհի ցանկացած վայրում, ռադիոյի հասանելիության
շառավղում, օֆլայն և օնլայն ռեժիմներով ունկնդրել հայկական նադիոկայանները:**

**Փաստացի նյութերի հիման վրա կատարված ուսումնասիրությունների
միջոցով ներկայացվել են արդիական ու հրատապ մի շարք դիտարկումներ, որոնց
լուծման շնորհիվ ավելի արդյունավետ ու հասցեական կդառնա Հայաստան-Արցախ-
Ափյուռք տեղեկատվական փոխգործակցությունը:**

**Հետազոտության ընթացքում օգտագործվել են համադրության, վերլուծության
և պատմական մեթոդները:**

**Հոդվածի ենթավերնագրային բաժանումները կարող են դառնալ նաև
առանձին ուսումնասիրության առարկա՝ խորքային վերլուծական մեկնակետով և
գիտագործական մոտեցումներով:**

**Վերլուծության ընթացքում անդրադարձել ենք նաև Հայաստան-Արցախ-
Ափյուռք տեղեկատվական փոխգործակցության ամրապնդմանն ուղղված համատեղ
ջանքերին և նախանշել նոր հնարավոր ուղիներ ու հեռանկարներ:**

Հիմնաբառեր՝ *հայկական նադիոընկերությունների արդի փուլը, Հայաստան-
Արցախ-Ափյուռք տեղեկատվական փոխգործակցությունը և նրանց գործունեությունն
արտակարգ և պատերազմական իրավիճակներում, ռադիոհեռարձակման թվային
ձևաչափեր, ռադիոկայքեր, մոբայլ, շարժական սարքեր:*

XXI դարում թվային տեխնոլոգիաների ու համացանցի զարգացման ու տարած-
ման շառավղի ընդլայնումը նոր հնարավորություններ ընձեռեց Հայաստանի
Հանրապետության, Արցախի Հանրապետության և Ափյուռքի ավանդական և առցանց
հեռարձակվող լրատվամիջոցների համար, որոնք տեղեկատվական-հաղորդակցային
տեխնոլոգիաների զարգացմանը զուգահեռ ձեռք բերեցին տեղեկատվության
հավաքման, մշակման ու տարածման անսահմանափակ, արդիական նոր ռեսուրսներ ու
միջոցներ:

* Հոդվածը ներկայացվել է 28.02.2020թ., գրախոսվել՝ 09.03.2020թ., տպագրության
ընդունվել՝ 10.04.2020թ.:

Արդեն XXI դարասկզբին աշխարհի տարբեր երկրներում, այդ թվում՝ Հայաստանի և Արցախի Հանրապետություններում, Սփյուռքի գաղթօջախներում սկսեցին ձևավորվել որակապես նոր տիպի լրագրությանը հատուկ հանրային ու մասնավոր հաղորդակցման իրավահարաբերություններ, ձևեր ու մոդելներ՝ սկիզբ դնելով ժամանակի պահանջներին համահունչ թվային ու համացանցային տեղեկատվական հաղորդակցման ձևավորմանն ու զարգացմանը:

Թվային տեխնոլոգիաներն ու համացանցը հայկական ռադիոընկերություններին հնարավորություն տվեցին հուսալի «եթերային» կամուրջ ձևավորել հայության երեք հատվածների միջև՝ նրանց համար պատրաստելով ու հեռարձակելով որակապես նոր, ազգային հենքով բնութագրվող, հայկական միասնական դաշտի խնդիրները շրջափող, ժանրաձևաչափային, թեմատիկ առանձնահատկություններով ու արդիական մոտեցումներ պարունակող հաղորդումներ, ծրագրեր, շարքեր ու թողարկումներ: Ինչպես նշում է լրագրության և հաղորդակցության ոլորտի ճանաչված մասնագետ Ելենա Վարտանովան՝ «ժամանակակից փուլում տեղեկատվական-հաղորդակցային տեխնոլոգիաների զարգացումը հնարավորություն է տվել նոր ու ավանդական լրատվամիջոցներին ձևավորել որակապես նոր, շուկայական հարաբերություններով պայմանավորված լրատվադաշտ»³²⁵:

Հայկական ռադիոընկերությունների տեղեկատվական փոխգործակցությունը թվային հեռարձակման պայմաններում

Թվային ռադիոհեռարձակումը զարգացման նոր շրջափուլ էր Հայաստանի Հանրապետության, Արցախի Հանրապետության և Սփյուռքի գաղթօջախներում հեռարձակվող վերգետնյա ռադիոընկերությունների համար, որոնց մեծ մասը պատմական կարճ ժամանակահատվածում կարողացավ անցում կատարել անալոգային հեռարձակման ձևաչափից թվայինի և ձևավորել բազմամոդել, որակապես նոր, ազգային ձեռագիր ու դիմագիծ ունեցող լրատվադաշտ: Սա նաև ժամանակի հրամայականն էր՝ տեղեկատվական վակուումի մեջ չհայտնվելու և հրատապ, օպերատիվ տեղեկատվական հոսքը թվային խողովակներով միջազգային ասպարեզ հասցնելու և բազմալեզու լսարանին մատուցելու համար:

XXI դարի առաջին տասնամյակներին ձևավորված նոր լրատվադաշտը, որը նաև ռազմավարական նշանակություն ունի, փոխգործակցության ու շփման նոր հորիզոններ բացեց՝ ուղիներ նախանշելով հայության երեք հատվածների առկա տեղեկատվական հոսքերի տարածման համար:

Նոր լրատվադաշտը մեծապես կարևորեց և արժևորեց հայկական ռադիոկայանների տեղն ու դերը՝ որպես առանցքային դերակատարում ունեցող օղակների, հանրային տրամադրությունների արտահայտողի ու տարածողի: Նախկինում առկա արհեստական խոչընդոտները, տեղեկատվական անջրպետվածությունն այլևս որևէ ազդեցություն չէին կարող ունենալ մերձեցման ու սերտացման ուղին բռնած, տարբեր երկրներում հեռարձակվող հայկական ռադիոընկերությունների համար:

Արդի փուլում հայության երեք հատվածների տեղեկատվական փոխգործակցության պայմաններում կարևոր խթան են հանդիսանում մի շարք անշրջելի գործընթացներ, որոնք պայմանավորված են ռազմավարական նշանակություն ունեցող թվային տեխնոլոգիաների զարգացմամբ, արդիականացմամբ ու տարածմամբ, համահայկական, ազգային, մշակութային, հոգևոր-եկեղեցական ոլորտների միասնականությամբ: Նոր, թվային գործիքակազմերի միջոցով հնարավորություն

³²⁵ Տե՛ս՝ **Вартамова Е.Л., Алексеева М.И., Болотова Л.Д.**, Средства массовой информации России. Учебное пособие для студентов вузов, М., 2011, էջ 62.

ընձեռվեց ավելի ինտերակտիվ ու հասցեական դարձնելու հեռարձակվող հաղորդումների պատրաստումն ու մատուցումը հատկապես արտակարգ ու պատերազմական իրավիճակներում, որոնք մեծապես կանխորոշեցին և կարևորեցին հայկական ռադիոընկերությունների զարգացման հետագա ընթացքն ու նախանշեցին նոր հեռանկարներ ու միտումներ: Պատմական կարճ ժամանակահատվածում բազմամոդել ռադիոկայանների հիմնումը և միջազգային խոշոր ռադիոընկերությունների («Ամերիկայի ծայն», «Ազատություն», «Ռադիո Ֆրանս Ինտերնացիոնալ», «Միր») մուտքը տեղական ու տարածաշրջանային լրատվադաշտ օգնեցին հայկական լրատվամիջոցներին՝ ձևավորելու հայության երեք հատվածների տեղեկատվական հոսքերի տարածման ու կառավարման նոր իրավահարաբերություններ ու ձևեր: «Ամերիկայի ծայն», «Ազատություն», «Ռադիո Ֆրանս Ինտերնացիոնալ», «Միր» միջազգային ռադիոկայանները, հատկապես «Ազատություն» ռադիոկայանի հայկական ծառայությունը գործուն դերակատարություն ունեցան հայաստանյան և արցախյան լրատվադաշտում ակտիվորեն լուսաբանելով Հայաստանի ու Արցախի Հանրապետություններում տեղի ունեցող կարևոր իրադարձությունները՝ նպաստելով որակապես նոր տիպի լրատվադաշտի ձևավորմանը:

Արդական այս գործընթացները մեծապես նպաստեցին հայկական ռադիոընկերությունների տեղեկատվական հոսքերի կտրուկ աճին, ընդլայնմանն ու տարածմանը: Հատկապես 2016թ.-ի ապրիլյան պատերազմի շրջանում և 2018թ.-ի ապրիլ-մայիս ամիսներին տեղի ունեցած «թավշյա» հեղափոխությունից հետո մեծապես ազատականացվեց հայկական լրատվադաշտը և նոր հնարավորություններ նախանշվեցին հայության երեք հատվածների լրատվամիջոցների տեղեկատվական գլոբալ հոսքերի տարածման և կառավարման ասպարեզում:

Տեղական ու միջազգային լրատվաշուկաներին սերտորեն ինտեգրված հայաստանյան, արցախյան և Սփյուռքի հեռարձակվող ու առցանց ռադիոընկերությունները կարողանում են ոչ միայն բավարարել տեղական և արտերկրի հայ և օտարալեզու լսարանի՝ օրեցօր աճող տեղեկատվական պահանջները, միմյանց տրամադրել սեփական ռադիոարտադրանքը, այլև ձևավորել հանրային կարծիք և տրամադրություն հայկական զույգ հանրապետություններում տեղի ունեցող գործընթացների ու զարգացումների վերաբերյալ՝ մնալով ճկուն, կոնվերգենտ, լսարանի կողմից սիրված և հեղինակություն վայելող լրատվամիջոցներ («ՀՀ հանրային ռադիո», «Արցախի հանրային ռադիո», «Ազատություն» ռադիոկայանի հայկական ծառայություն, «Լրատվական ռադիո», «Վանա ծայն», (Բեյրութ, Լիբանան), «Ռադիո Արմենիա» (Մոնտեվիդեո, Ուրուգվայ), «Սպուտնիկ-Արմենիա» և այլն): Այս պարագայում առավել կարևորվում է ՀՀ հանրային ռադիոյի դերակատարությունը, որը յուրօրինակ կապող օղակ է, «Եթերային կամուրջ» Արցախի ու Սփյուռքի միջև, միաժամանակ հեռարձակվող տեղեկատվության, ստուգված, հավաստի փաստերի ու տվյալների տարածման գլխավոր դերակատարն է: Լինելով տասից ավելի լեզուներով հաղորդումներ պատրաստող միջազգային ճանաչված ռադիոընկերություն, ռազմավարական նշանակության տեղեկատվական կառույց՝ ՀՀ հանրային ռադիոն կարողանում է ոչ միայն օպերատիվ տեղեկատվություն տրամադրել հայ և այլալեզու լսարանին, այլև թարմ տեղեկատվություն տրամադրել Արցախում և Սփյուռքում գործող հայկական ռադիոկայաններին և ռադիոժամերին³²⁶:

XXI դարի մարտահրավերների առջև կանգնած ռադիոյին բավականին դիպուկ է բնորոշել ռուս տեսաբան Յասեն Չասուրսկին, ըստ որի՝ «Ռադիոն ժամանակակից

326

Պետրոսյան Ա., ՀՀ Հանրային ռադիոն տեղեկատվության տարածման հուսալի գործընկեր, «Ռադիոլուր», 2018թ., 25 դեկտեմբերի:

մարտահրավերների պայմաններում կարողացավ ոչ միայն պահպանել իր տեղը ՉԼՍ-ների համակարգում, այլև լսարանի համար մնաց անկեղծ ու սրտացավ գրուցակից»³²⁷:

Արդի փուլում հայկական ռադիոընկերությունների տեղեկատվական փոխգործակցության խորացումն ու որակապես նոր փուլի անցնելը, հաղորդումների փոխադարձ տրամադրման հոսքի ընդլայնումը հրատապ անհրաժեշտություն է հայության երեք հատվածներում գործող ռադիոընկերությունների բնականոն գործունեությունը առավել օպերատիվ և արդյունավետ կազմակերպելու, փոխգործակցությունը հնարավորինս սերտացնելու և հասցեական դարձնելու համար:

Ըստ ՀՀ հանրային ռադիոյի պատասխանատուների՝ «ՀՀ հանրային ռադիոն լուրջ մարտահրավերների պայմաններում արհեստավարժ տիրապետելով մեդիակառավարման ժամանակակից մեթոդաբանությանը, թվային տեխնոլոգիաների հնարավորություններին՝ կարողանում է արդյունավետ կառավարել տեղեկատվական հոսքերը, պատրաստել և տարածել ինչպես օպերատիվ տեղեկատվություն, այնպես էլ ժանրաձևաչափային բազմաբնույթ և բազմալեզու հաղորդումներ տեղական և արտերկրի լսարանների համար»³²⁸:

Հայկական ռադիոընկերությունների գործունեության հնարավորություններն ու նախադրյալները համացանցային տիրույթում

Անդրադառնալով համացանցի հնարավորությունների օգտագործմանը՝ պետք է նշենք, որ այն նոր ասպարեզ է Հայաստանի և Արցախի Հանրապետություններում, ինչպես նաև Սփյուռքում գործող ռադիոընկերությունների համար:

Հայաստանի և Արցախի Հանրապետություններում այդ գործընթացներն ակտիվացան հատկապես XXI դարի սկզբներին և շարունակվեցին հետագա տարիներին: Համացանցի զարգացումը հնարավորություն տվեց Հայաստանի Հանրապետությունում, Արցախի Հանրապետությունում, Սփյուռքում գործող ռադիոկայաններին («ՀՀ հանրային ռադիո», «Արցախի հանրային ռադիո», «Ազատություն» ռադիոկայանի հայկական ծառայություն, «Այբ ՖՄ» (Փարիզ, Ֆրանսիա), «Վանա ձայն» (Բեյրութ, Լիբանան) և այլն) բացի օֆլայն հեռարձակումից կազմակերպել նաև օնլայն հեռարձակում, որոնք կարճ ժամանակահատվածում բավականին մեծ լսարան հավաքեցին և հայության տարբեր հատվածների միջև շուրջօրյա, միավորիչ «Եթերային կամուրջ» դարձան: Հայկական ռադիոընկերությունների ներկայացվածությունը համացանցում նախանշեց մրցակցության և զարգացման նոր շրջափուլ՝ էականորեն մեծացնելով պոտենցիալ լսարանի թիվն ու տեղեկատվություն հաղորդելու շառավիղը: Այդ շառավղում ընդգրկվեց Արցախի հանրային ռադիոն, որը համացանցային կայքի միջոցով անմիջական շփման հնարավորություն ունեցավ թե՛ Հայաստանի Հանրապետության, թե՛ Սփյուռքի լսարանների հետ:

Ռադիոյի զարգացման արդի միտումները դրական է գնահատել նաև հայտնի սոցիոլոգ ու փիլիսոփա Մանուել Կաստելյոն՝ նշելով, որ համացանցի շնորհիվ «ռադիոն ռենեսանս է ապրում՝ դառնալով ամենատարածված կապի միջոցն աշխարհում»³²⁹:

Համացանցը հնարավորություն տվեց հայաստանյան, արցախյան և Սփյուռքի ռադիոկայաններին ձևավորելու մուլտիմեդիա հնարավորություններով, կոնվերգենտ,

³²⁷ Տես՝ **Засурский Я.Н.** Информационное общество и СМИ // Медиаскоп // 20.06.2006г., стр. 89.

³²⁸ Տես՝ **Վարդանյան Ա.**, 93 տարի առաջ և 93 տարի հետո., «Ռադիոլուր» լրատվական գործակալություն, 01 սեպտեմբերի, 2019թ.:

³²⁹ Տես՝ **Кастельс М.** Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе/ пер. с англ. А. Матвеева под ред. В. Харитоновна. Екатеринбург, 2004, էջ 223.

ինտերակտիվ ռադիոկայքեր, որոնք կարողացան ամենօրյա օնլայն հեռարձակում իրականացնել և կողմնորոշել տեղական և արտերկրյա ունկնդիրներին իրենց վարած ծրագրային քաղաքականությամբ, ինչպես նաև որակապես նոր ու արդիական չափանիշներով պայմանավորված տեղեկատվական-հաղորդակցային ռադիոկոնտենտ պատրաստել բազմալեզու և բազմաշեռ լսարանների համար: ՀՀ հանրային ռադիոն հայկական ռադիոկայանների հետ կապը սերտացնելու և աշխարհասփյուռ հայության համար հասցեական հաղորդումներ պատրաստելու համար վերջին տարիներին հեռարձակում է նաև արևմտահայերեն հաղորդումներ (հատկապես «Ռադիոլուր» լրատվական գործակալությունը և Սփյուռքի համար հաղորդումների պատրաստման բաժինը): Վերջին տարիներին համացանցային մուլտիմեդիա հնարավորություններով աշխատող կայքերը դարձել են հայկական ռադիոկայանների համար նորությունների հաղորդման 24-ժամյա չընդհատվող լրահոսային ժապավեն, որը մեծապես օգնում է կառավարել հեռարձակվող օպերատիվ տեղեկատվական հոսքերը և ունկնդրին մատուցել հանրային տրամադրություններ արտահայտող, բազմաժանր ու բազմաթեմատիկ տեղեկատվություն: Ռադիոկայքերը դարձել են սեփական ռադիոարտադրանքը միմյանց տրամադրելու լավագույն առցանց հարթակ, որի կարիքը մեծապես զգում են հատկապես այլ երկրներում գործող հայկական ռադիոկայաններն ու ռադիոժամերը: Հայկական եթերային և առցանց ռադիոկայաններից շատերն իրենց կայքի առկայությունը համացանցային տիրույթում ընկալում են որպես ռադիոկայանի այցեքարտ և իրենց բրենդի տեսատարածման հնարավորություն, որի միջոցով օֆլայն և օնլայն ռեժիմներով կարողանում են շփվել ռադիոլսարանի հետ, կազմակերպել հաղորդման բովանդակային մասերի տեսատարածում (անոնսներ, հայտարարություններ, ծրագրեր, լուսանկարներ և այլն):

Կայքի միջոցով իրողություն է դարձել հարցազրույցային ռադիոտաղավարից կազմակերպել օնլայն հեռուստահեռարձակում վեբ-տեսախցիկի օգնությամբ, որի շնորհիվ «անտեսանելի» ռադիոն ոչ միայն դարձել է «տեսանելի», այլև սկսել է մրցակցել լրատվական և օպերատիվ տեղեկատվություն տարածող այլ լրատվամիջոցների հետ՝ սկիզբ դնելով որակապես նոր՝ ռադիոդիտողների լսարանի ձևավորմանը (օր.՝ «ՀՀ հանրային ռադիո», «Վանա ծայն», «Ազատություն» ռադիոկայանի հայկական ծառայություն, «Լրատվական ռադիո» և այլն):

Այդ աշխատանքներն ավելի արդյունավետ կազմակերպելու համար ռադիոկայանները սոցիալական ցանցերում ձևավորել են աջակցման խմբեր, որոնց միջոցով պարբերաբար կազմակերպում են ճեպահարցազրույցներ և օնլայն բանավեճեր, որոնք նպաստում են համացանցային միջավայրում ռադիոկոնտենտի յուրովի մատուցմանն ու դրսևորմանը («ՀՀ հանրային ռադիո», «Ազատություն» ռադիոկայանի հայկական ծառայություն, «Լրատվական ռադիո», «Վանա ծայն») ³³⁰:

Մեր կարծիքով, Հայաստանում, Արցախում և Սփյուռքում գործող հեռարձակվող և առցանց ռադիոկայանների կողմից ռադիոկայքերի մուլտիմեդիա հնարավորությունների նպատակային օգտագործումը մեծապես նպաստեց Հայաստան-Արցախ-Սփյուռք տեղեկատվական փոխգործակցման սերտացմանը՝ մերձեցման եզրեր ձևավորելով աշխարհի տարբեր երկրներում բնակվող հայության տարբեր հատվածների միջև՝ նրանց համար պատրաստելով նաև համատեղ ու հասցեական մի շարք հաղորդումներ: Հատկապես մեզ նման մեծ Սփյուռք ունեցող երկրի համար համացանցը փոխադարձ լսելի դարձրեց Հայաստանում, Արցախում և Սփյուռքում հանրային, մասնավոր և առցանց ռադիոկայանների՝ եթեր հեռարձակվող հաղորդումները, հնարավորություն տվեց ավելի ընդլայնելու ազգային հենքի վրա պատրաստվող

³³⁰ Տե՛ս **Հովսեփյան Մ.**, Ռադիոժուռնալիստիկայի հիմունքներ. պատմություն և տեսություն, ԵՊՀ հրատ., Երևան, 2014, էջ 57:

սեփական ռադիոարտադրանքը, որոնց շնորհիվ հնարավոր դարձավ կազմակերպել համահայկական նշանակություն ունեցող մի շարք միջոցառումներ, նվիրատվություններ ու հանգանակություններ, փոխճանաչելի դառնալ աշխարհասփյուռ հայության շրջանում («ՀՀ հանրային ռադիո», «Վանա ձայն» (Լիբանան), «Այբ FM» (Ֆրանսիա)՝ հնարավորություն տալով տարբեր երկրներում ապրող մեր հայրենակիցներին պարբերաբար շփվելու միմյանց հետ և օգնելու տարբեր երկրներում, արտակարգ և պատերազմական իրավիճակներում ապրող մեր հայրենակիցներին: Սփյուռքի պայմաններում գործող չորս տասնյակից ավելի ռադիոկայանների և ռադիոժամերի մեծ մասը, ինչպես նաև մեկ տասնյակի հասնող առցանց ռադիոկայանները համացանցի միջոցով լսելի են դարձել Հայաստանի և Արցախի Հանրապետություններում («Երևանայթ»՝ Լուս Անժելես, «Ռադիո Հայ»՝ Բրուկլին, «Նարեգ»՝ Մոնրեալ, «Այբ FM»՝ Փարիզ, «Սևան»՝ Բեյրութ, «Վանա ձայն»՝ Բեյրութ, «Ռադիո Արմենիա»՝ Մոնտեվիդեո, «Ռադիո Արմենիա»՝ Սիդնեյ, «Այգ»՝ Շարժա, ԱՄԷ և այլն):

Բացի համացանցային տիրույթից, հայկական ռադիոկայանները ներկայացված են նաև YouTube տեսահոսթինգում, որը հնարավորություն է տալիս նրանց օգտվելու տեղեկատվական այս նոր հարթակի դրսևորման ձևերից ու միջոցներից և տեղեկատվական կոնտենտ տեղադրել ՀՀ-ում, Արցախում և Սփյուռքում տեղի ունեցող իրադարձությունների ու դեպքերի մասին:

XXI դարասկզբին թվային տեղեկատվական-հաղորդակցային տեխնոլոգիաների և համացանցի զարգացումը նպաստեցին դյուրակիր, մոբայլ սարքերի, հատկապես բջջային հեռախոսների միջոցով ռադիոհեռարձակման լսելիության շառավղի մեծացմանն ու ընդլայնմանը, որից լայնորեն օգտվում են նաև տարբեր երկրներում գտնվող հայկական ռադիոկայանները: Կապի նոր միջոցով FM ռադիոյի հասանելիությունն ու մատչելիությունը հնարավորություն տվեց պոտենցիալ ռադիոնվկնորին բջջային հեռախոսի միջոցով, օֆլայն և օնլայն եղանակներով ունկնդրել ՀՀ-ում, Արցախում և արտերկրում հեռարձակվող հայկական ռադիոկայաններին՝ օգտվելով նրանց արխիվային ռեսուրս ծառայություններից ու հավելվածներից: Մոբայլ ռեսուրսի այդ ծառայությունները հնարավորություն տվեցին օֆլայն և օնլայն հեռարձակում իրականացնող հայկական ռադիոկայաններին կատարելու երկարաժամկետ ու կարճաժամկետ հավելվածների արխիվացում հնարավորություն ընձեռելով օգտատերերին իրենց հարմար ժամին ունկնդրելու արխիվացված հավելվածները («ՀՀ հանրային ռադիո», «Ազատություն» ռադիոկայանի հայկական ծառայություն, «Վանա ձայն», «Սպուտնիկ-Արմենիա», «Լրատվական ռադիո» և այլն):

INTERACTION OF ARMENIAN RADIO STATIONS IN THE CONTEXT OF ARMENIA-ARTSAKH-DIASPORA

MUSHEGH HOVSEPYAN

*Head of the Department of Print and Broadcast Media, Yerevan State University,
Doctor of Philology, Professor,
Yerevan, Republic of Armenia*

At the present stage, radical processes are taking place in the world for the development and dissemination of TV and radio communication tools and the Internet, which has provided the traditional and new media of Armenia, Artsakh and the Diaspora with unlimited resources and means for collecting, processing and distributing information.

In the article, we also touched upon joint efforts to strengthen information interaction between Armenia-Artsakh-Diaspora and outlined possible ways of development.

Information technologies and the Internet provided new prospects for the development of digital and Internet broadcasting for the Republic of Armenia, Artsakh and Diaspora, that initiated the formation of a qualitatively new Armenian information field in the current new geopolitical and economic situation.

Key words: *Armenian radio in modern digital age, digital radio standards, mutual cooperation between radio stations of Armenia, Artsakh and Diaspora, activities of the Armenian radio in emergency and military situations, Internet-streaming radio, radio-websites, mobile devices.*

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ АРМЯНСКИХ РАДИОСТАНЦИЙ В КОНТЕКСТЕ АРМЕНИЯ – АРЦАХ – ДИАСПОРА

МУШЕГ ОВСЕПЯН

*Заведующий кафедрой печатных и транслирующих СМИ ЕГУ,
доктор филологических наук, профессор,
г.Ереван, Республика Армения*

На современном этапе в мире происходят радикальные процессы по развитию и распространению теле-радиокоммуникационных средств и интернета, что обеспечило традиционные и новые медиа Армении, Арцаха и Диаспоры безграничными ресурсами и средствами для сбора, обработки и распространения информации.

В статье мы коснулись также совместных усилий по укреплению информационного взаимодействия Армения – Арцах – Диаспора и наметили возможные пути и развития.

Информационные технологии и интернет предоставили новые перспективы развития цифрового и интернет-вещания для Республики Армения, Арцаха и диаспоры, которые в сложившейся новой геополитической и экономической ситуации стали формировать качественно новое армянское информационное поле.

Ключевые слова: *армянское радио на современном этапе, взаимодействие между радиостанциями Армении, Арцаха и Диаспоры, деятельность Армянского радио в чрезвычайных и военных ситуациях, цифровые радиостандарты, интернет-радиовещание, радиосайты, мобильные устройства.*